

Spronken analyseerde tuchtrecht strafadvocaat

Graag meer overleg met de cliënt

Duizenden tuchtrechtelijke uitspraken liggen in de archieven van de Nederlandse Orde van Advocaten opgeslagen. Sinds kort is daar lijn in aangebracht. In april promoveerde mr. Taru Spronken op deze jurisprudentie. De advocaat moet volgens haar de cliënt meer bij de zaak betrekken, bij optreden in de media diens toestemming hebben, maar zou ook bij het politieverhoor aanwezig moeten zijn.

drs. Michel Knapen
freelance journalist



Taru Spronken: 'Als je cliënten goed bij de zaak betrekt en het loopt slecht af, dan weten ze tenminste dat het niet anders kon'

Ze startte haar onderzoek niet vanuit ontevredenheid over de bestaande advocatenpraktijk. Haar motivatie kwam van elders: het was onduidelijk wat de advocatentuchterspraak in strafzaken had opgeleverd. Er zijn talloze dossiers, maar een lijn is daar nooit in aangebracht. Dáár wilde ze zich wel eens in vastbijten. 'Er is nooit systematisch onderzocht welke zaken er tegen advocaten, die optraden in strafzaken, zijn gevoerd, en welke dilemma's en problemen zich daarin hebben voorgedaan', zegt mr. Taru Spronken. 'Waarom is de positie van de strafrechtadvocaat zoals die is en niet anders? Over allerlei ethische dilemma's waar strafrechtadvocaten tegen aanlopen bestond slechts borrelpraat, geen theoretisch kader.' Daar is nu verandering in gekomen: in april verdedigde Spronken (45) aan de Universiteit Maastricht haar proefschrift dat – hoe toepasselijk – als titel *Verdediging* draagt. Spronken werkt daar als docent strafrecht, en is verbonden aan de advocatenpraktijk van de universiteit.

In haar lijvige studie geeft Spronken allereerst een uitgebreide analyse van de taak en de rol van de advocaat in strafzaken. Die had decennialang niet veel om het lijf. 'Strafzaken zijn pas enkele tientallen jaren populair',

aldus de promovenda. 'Vóór de jaren zeventig werden ze meestal door de stagiaire gedaan. De kwaliteit van de verdediging was dan ook niet al te best. Met de komst van de verplichte beroepsopleiding in de jaren tachtig kwam daarin verandering. Daarvoor kon iedereen met de meesters titel een bord met 'advocaat' erop naast zijn voordeur spijkeren. Dat alles werkt nog steeds door.'

In die jaren komt er ook steeds meer aandacht voor de processuele kant van de verdediging. Het EVRM wordt 'ontdekt' en met name het fair-trialbeginsel van artikel 6. De rechter gaat ook het Openbaar Ministerie toetsen, de Hoge Raad vat zijn taken breder op door ook te kijken naar wat er niet in het proces-verbaal staat. In 1974 wordt de cautie heringevoerd. Daarnaast zijn er kwalitatief betere én assertievere strafrechtadvocaten gekomen. En door de toenemende drugsproblematiek werden strafzaken ook commercieel steeds interessanter.

Hoe hebben deze ontwikkelingen uitgespekt voor de werkzaamheden van de strafrechtadvocaat? Om dat te beantwoorden dook Spronken in de tuchtrechtelijke jurisprudentie. Van de afgelopen tien jaar bekeek zij, samen met enkele studenten, alle gepubli-

ceerde en ongepubliceerde tuchtzaken. 'Dat waren er duizenden. Uiteindelijk bleken er ongeveer 270 voor mij interessant, omdat ze betrekking hadden op strafzaken. In de publicaties tot nu toe is de tuchterspraak gerubriceerd naar de gedragsregel. Er is geen onderscheid naar rechtsgebieden. Wat ik aantrof was dus slecht ontsloten.'

Waartegen waren de meeste klachten gericht?

'Veel klachten van cliënten kwamen neer op de vraag: wie voert nou precies de verdediging? Strafprocessueel is dat duidelijk: dat is de verdachte, hij is *dominus litis*. Maar in het tuchtrecht is dat niet zo. Regel 9 maakt de advocaat volledig verantwoordelijk voor de behandeling van zijn zaak en geeft de advocaat dus veel vrijheid.'

Is dat terecht?

'Ik denk van niet. De keuze van de processtrategie ligt bij de cliënt, de advocaat heeft vooral een ondersteunende rol. Maar je moet als cliënt wel heel assertief zijn om je zin te krijgen. Ik denk dat advocaten vaak liever hun eigen koers volgen omdat ze denken dat de cliënt het toch allemaal niet begrijpt. En klagen cliënten daarover, dan vinden ze bij de

tuchtrechter weinig gehoor. Die vindt namelijk dat de advocaat de leiding heeft. Het enige wat deze niet mag is handelen tegen de kennelijke wil van de verdachte, zo heeft de tuchtrechter bepaald.'

Hoe uit zich de vrijheid die advocaten zichzelf toedichten?

'Ze overleggen te weinig met hun cliënten of ze doen niet wat de cliënt wil. In die zin handelen advocaten hetzelfde als andere notabelen. Ik vind dat er meer afstemming moet komen. Dat is een kwestie van beroepsethiek en van beroepshouding. De advocaat moet de cliënt helpen beslissingen te nemen door hem alternatieven voor te houden en toe te lichten wat de consequenties zijn van de alternatieven. Maar het is de cliënt die uiteindelijk kiest. De advocaat voert dat vervolgens uit.'

Moet de advocaat terug in zijn hok?

'De advocaat moet in ieder geval de verdediging niet gaan overnemen, hij moet meer een adviseur zijn. Opmerkelijk is dat het tuchtrecht uitgaat van een zeker paternalisme. Dat is wel goed bedoeld maar kan zo niet werken. Als je cliënten goed bij de zaak betreft en het loopt slecht af, dan *weten* ze tenminste dat het niet anders kon: ze waren immers zelf betrokken bij het bepalen van de strategie.'

Is de advocaat in iedere fase te prominent aanwezig?

'Juist niet, en dat is ook weer jammer. In ons inquisitoir strafproces is de verdachte onderzoeksobject. Op geen enkele manier mag de advocaat een doorgeefluik voor de verdachte zijn, heeft de tuchtrechter bepaald. Ook al kent de invezekeringstelling geen beperkende maatregelen, dan nog staat de tuchtrechter het de advocaat niet toe dat deze met bijvoorbeeld getuigen praat – ook al zou dat goed zijn voor de zaak. Hij mag op geen enkele manier de schijn wekken dat hij de boel frustreert en de waarheidsvinding in de weg staat. Is die schijn gewekt, dan kan de tuchtrechter optreden.'

Terecht?

'Nee. Ik vind dat te streng. De grens zou door de tuchtrechter moeten worden gelegd bij de daadwerkelijke belemmering van de waarheidsvinding, niet bij de schijn daarvan. Gevolg is dat advocaten zichzelf enorme

Hoewel de tuchtrechter nauwelijks grenzen stelt, is voor contacten met de media over de zaak toestemming van de cliënt nodig. Zijn advocaten zich dat bewust?

beperkingen opleggen. Daarmee zijn de mogelijkheden om de cliënt te verdedigen te beperkt.'

Waarom wordt de rol van de advocaat in die fase van het onderzoek zo beperkt?

'Het uitgangspunt van de regelgeving is: de advocaat is niet te vertrouwen. Men is bang dat hij zijn positie misbruikt. Maar in de dossiers heb ik slechts één geval gevonden waarin een advocaat echt een getuige heeft bewerkt. Er is dus geen enkele aanleiding om zo te denken.'

Er moet dus een andere reden zijn waarom de advocaat niet aanwezig mag zijn bij het politieverhoor.

'Dat is ook zo. Als hij er wel bij zou zijn, kan de verdachte niet zo in het nauw worden gedreven. Hij zou zich immers gesteund voelen door zijn raadsman en psychologisch sterker in zijn schoenen staan. Eigenlijk is dat verbod om aanwezig te zijn raar: de cliënt heeft immers zwijgrecht. Maar het OM is bang dat met de aanwezigheid van de advocaat de bekentenis er niet komt. Dat is niet terecht. In andere landen geldt dat verbod trouwens ook niet.'

Bieden de geheimhoudingsplicht en het verschoningsrecht nog voldoende waarborgen?

'Ik vind van niet. Door nieuwe opsporingsbevoegdheden zijn deze gemarginaliseerd. Advocatenkantoren kunnen worden afgeluisterd, en ook kan er worden ingekeken. Dat alles is niet langer gerelateerd aan het zijn van verdachte. Vindt het OM met deze tactieken bepaald materiaal en acht het OM dit vertrouwelijk, dan moet het worden vernietigd, zo luidt de regel. Maar ondertussen heeft het OM dit materiaal wel gezien! Bij de behandeling van de nieuwe opsporingsbevoegdheden in de Tweede Kamer is door de minister gesteld dat het OM niet snel zal overgaan tot afluisteren. En als ze het doen, dan zal het OM eerst overleggen met de deken. Maar of dat echt zo is, weten we niet.'

U bekritiseert ook de contacten tussen advocaten en de media

'Uitlatingen door advocaten over de politie of het OM kunnen zonder toestemming van de cliënt worden gedaan. De tuchtrechter stelt daaraan nauwelijks beperkingen. Voor contacten met de media over de zaak zelf is wel toestemming van de cliënt nodig. Ik vraag me af of advocaten zich daarvan bewust zijn. Optredens in panels, shows en quizen leiden tot een bepaalde beeldvorming waar ik niet gelukkig mee ben. Iedere advocaat moet dat natuurlijk zelf weten, maar het publiek kan moeilijk een onderscheid maken tussen de advocaat als persoon en de advocaat als een professional in een strafzaak. Voorkomen moet worden dat in een strafzaak de persoon van de advocaat belangrijker wordt dan de zaak of de cliënt.'

U pleit voor een 'Statuut voor de verdediging'.

Met welk doel?

'Zo'n statuut zou de overheid moeten verplichten de strafrechtspleging zo in te richten dat de advocaat zijn werk goed kan doen. Het statuut is daarvoor een uitgangspunt. Daarin kan een aantal belangrijke richtlijnen worden opgenomen. Daarbij kun je denken aan zaken als: het belang van de cliënt staat voorop, de cliënt is dominus litis en de omgang met de media.'

Taru Spronken: *Verdediging. Een onderzoek naar de normering van het optreden van advocaten in strafzaken.* Diss. Universiteit Maastricht, XVI + 711 pag. ISBN 90-387-0837-8.